

Nr 28.

Ankom till riksdagens kansli den 27 mars 1941 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

Bankoutskottet får härmed avgiva utlåtande över nedannämnda till utskottet hänvisade framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

I fråga om utredningen i de ärenden, som behandlas i detta utlåtande, får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till nedan angivna propositioner och motioner.

1:o.

Artur Erik Ferdinand Andersson. I en den 14 februari 1941 dagtecknad proposition nr 64 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att till Artur Erik Ferdinand Andersson må — utan hinder därav, att anspråk på ersättning icke framställts inom behörig tid — från och med den 1 januari 1941 från beväringssmanskapets invalid- och pensionsfond utbetalas den ersättning, vartill han enligt grunderna för förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, kan anses berättigad.

I en den 10 april 1940 dagtecknad skrift har Artur Erik Ferdinand Andersson, Lotsbyn, Lillebyn, hos *Kungl. Maj:t* anhållit att få komma i åtnjutande av ersättning för sjukdom, som han skulle ha ådragit sig under militärtjänstgöring år 1920.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Andersson fullgjort värnplikts-tjänstgöring vid dåvarande Västgöta regemente under tiden från och med den 26 juni till och med den 10 oktober 1920, att han under samma tjänstgöring vårdats å militärt sjukhus under tiden den 12—22 augusti 1920 för sömnsjuka, att han sedan omkring sju år tillbaka emellanåt haft anfall av sjukdomen, att han åren 1920, 1921 och 1925 fullgjort honom åliggande repetitionsövningar, samt att han under landstormstjänstgöring i februari 1940 konstaterats lida av kronisk hjärninflammation och till följd härav förklarats oduglig till krigstjänst.

I utlåtande över Anderssons ifrågavarande ansökning har *riksförsäkringsanstalten* anfört bland annat följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1941. 8 saml. Nr 28.

Jämlikt 12 § i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, med den ändrade lydelse sagda författningsrum erhållit genom förordningen den 4 juni 1920 (nr 305) är rätten till ersättning förverkad, därest ej framställning om ersättning i anledning av skada göres inom tre år från det för värnpliktig tjänstgöringen samt för volontär vid hären och för den som tillhör flottans eller kustartilleriets stammanskap anställningen upphört eller från den senare tidpunkt, då skadan yppades eller där fråga är om ersättning i anledning av dödsfall från det döden inträdde.

Då förevarande framställning ingivits först sedan mer än tio år förflutit sedan sjukdomen yppades, måste jämväl enligt bestämmelserna i förordningen den 4 mars 1862 om preskription och om kallelse å okända borge-närer Andersson anses hava förlorat sin talan i fråga om rätt till ersättning i förevarande fall.

För den händelse Kungl. Maj:t emellertid skulle finna skäligt, att, utan hinder av att framställning om ersättning icke gjorts inom föreskriven tid, ersättning beredes Andersson jämlikt grunderna för omförmälda förordning, under förutsättning att militärtjänstgöringen skäligen kan antagas hava bidragit till hans ifrågavarande sjukdom, har riksförsäkringsanstalten prövat ärendet i sistnämnda hänseende. Härvid har riksförsäkringsanstalten funnit den sjukdom, varav Andersson nu lider, hava ådragits under sådana förhållanden, att anstalten, därest framställning om ersättning gjorts inom därför föreskriven tid, skulle hava tillerkänt sökanden ersättning jämlikt berörda förordning.

Utskottet.

Under erinran att riksdagen tidigare i åtskilliga fall av likartad beskaffenhet med det nu förevarande medgivit, att ersättning finge utgå enligt grunderna för 1909 års militärsättningsförordning, oaktat framställning om ersättning gjorts först sedan mera än tio år förflutit från det sjukdomen yppades, får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition må vinna riksdagens bifall.

2:o.

Ernst Johan Karlsson. I en den 7 mars 1941 dagtecknad proposition nr 138 har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att till Ernst Johan Karlsson må — utan hinder därav att framställning om jämkning i tidigare beslutad ersättning icke blivit gjord inom tid, som föreskrives i 14 § förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring — från och med den 21 maj 1940 från beväringssmannskapets invalid- och pensionsfond utbetalas den förhöjda ersättning, vartill han eljest skulle hava varit berättigad.

I en till *Kungl. Maj:t* ställd skrift, dagtecknad den 10 oktober 1940, har Ernst Johan Karlsson, Berga, Gåseberg, gjort framställning i syfte att han, som på grund av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, åtnjöte viss livränta, måtte komma i åtnjutande av förhöjning i livräntans belopp.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Karlsson, som från och med den 17 november 1920 till och med den 10 maj 1921 fullgjort värnpliktstjänstgöring vid Bohusläns regemente, därunder ådragit sig knölros, reumatism och dubbelsidig lungsäcksinflammation och härför beviljats ersättning jämlikt bestämmelserna i förenämnda förordning den 18 juni 1909; att Karlsson år 1922 drabbats av blödning i högra ögats näthinna; att, då denna ögonsjukdom ansetts stå i samband med de sjukdomar, Karlsson ådragit sig under sin militärtjänstgöring, ersättning tillerkänts honom jämväl för denna sjukdom; att riksförsäkringsanstalten med stöd av ett den 16 mars 1927 utfärdat läkarintyg, enligt vilket Karlsson dåmera vore blind på högra ögat, genom slutligt beslut den 5 april 1927 tillerkänt Karlsson livränta att utgå från och med den 1 januari 1924 efter 180 kronor för år räknat; att Karlsson i en den 21 maj 1940 till riksförsäkringsanstalten inkommen skrivelse — under åberopande av ett av överläkaren Bengt Rosengren, Göteborg, den 17 maj 1940 utfärdat läkarintyg och under förmälan att Karlssons ögonsjukdom förvärrats och angripit jämväl vänstra ögat — gjort framställning om högre livränta; samt att riksförsäkringsanstalten genom beslut den 28 maj 1940 förklarar, att då Karlssons förenämnda framställning icke inkommit inom föreskriven tid, anstalten på grund av förenämnda stadgande i 14 § 1909 års militärsämningsförordning funnit sig icke kunna upptaga Karlssons framställning till prövning.

Riksförsäkringsanstalten har anført, bland annat, följande:

I anledning av nu förevarande framställning har riksförsäkringsanstalten till prövning upptagit frågan, huruvida samband kan anses föreligga mellan den sjukdom i högra ögat, för vilken ersättning beviljats Karlsson, och hans nuvarande sjukdom i vänstra ögat.

Härvid har riksförsäkringsanstalten efter inhämtat yttrande från sin överläkare, professorn A. Troell, funnit sådant samband föreligga.

På grund härav skulle riksförsäkringsanstalten, därest Karlssons framställning inkommit till riksförsäkringsanstalten inom föreskriven tid, hava tillerkänt honom ersättning jämväl för sjukdomen i vänstra ögat.

Då sjukdomen medfört förlust av Karlssons arbetsförmåga, skulle han jämlikt bestämmelserna i 1909 års militärsämningsförordning med den ändrade lydelse sagda förordning erhållit genom förordningen den 4 juni 1920 hava varit berättigad till en årlig livränta efter 900 kronor för år räknat.

I anslutning härtill vill riksförsäkringsanstalten slutligen anföra, att anstalten från pensionsstyrelsen under hand inhämtat, att Karlsson från och med den 1 augusti 1940 beviljats blindhetsersättning med 500 kronor för år samt folkpension från och med samma dag med 73 kronor 20 öre för år räknat.

Föredragande departementschefen har anført följande:

Av den lämnade redogörelsen framgår, att Karlsson enligt förordningen den 18 juni 1909 icke är berättigad erhålla förhöjd livränta. Fråga om jämkning i ersättning enligt nämnda förordning i de fall, där ersättning blivit slutligt bestämd, skall nämligen väckas inom två år från beslutets dag. Beträffande Karlsson blev ersättningen slutligt bestämd den 5 april 1927. Fråga om jämkning i ersättningen väcktes först i maj 1940.

För Karlsson medförde den ifrågavarande sjukdomen till en början allena näst partiell arbetsförmåga. Karlssons hälsotillstånd har emellertid sedermera försämrats därhän, att han måste anses fullständigt arbetsförmögen. Med hänsyn härtill finner jag med billigheten överensstämmande att Karlsson, utan avseende därå att frågan om jämkning blivit för sent väckt, må komma i åtnjutande av en mot den fullständiga arbetsförmågan svarande livränta. Förhöjningen torde få utgå från och med den 21 maj 1940.

Utskottet.

Utskottet, som ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förevarande förslag, får hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

3:o.

Sten Hilding Hildestam. I motion I: 41 hemställer herr *Velander*, att riksdagen ville medgiva, att till vice komministern Sten Hilding Hildestam må på grund av sjukdom utbetalas det understöd, som skulle hava tillkommit honom, därest förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, varit å honom tillämplig.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Hildestam är född den 15 januari 1914 och således 27 år gammal, att han fullgjorde värnpliktstjänstgöring såsom läkarbiträde vid sjukvården inom trängen dels å trupp under tiden 15 juni—6 oktober 1934, dels ock vid Västernorrlands regementes sjukhus i Sollefteå under tiden 15 maj—11 september 1935, att han under sistnämnda tjänstgöring deltog i vården av patienter med öppen tuberkulos till och med den 24 juni samt för tiden därefter till och med den 11 september biträdde huvudsakligen å sjukhuslaboratoriet med undersökning av sputumprover från tuberkulospatienter, att han fullgjorde repetitionsövning vid Norrlands trängkår under tiden 12 september—8 oktober 1935, att han därefter bedrev studier vid Uppsala universitet, att vid Uppsala studentkärs tuberkulosundersökning den 22—27 april 1936 hos Hildestam konstaterades en aktiv tuberkulosprocess å höger lunga, vilken föranledde vård å Akademiska sjukhuset i Uppsala under tiden 6—26 maj 1936 med anläggande av kvävgas samt att Hildestam vårdades å Österåsens sanatorium under tiden 2 juni—22 oktober 1936.

I en till *riksförsäkringsanstalten* den 13 maj 1936 inkommen skrift anhöll Hildestam om ersättning på grund av oförmälda sjukdom jämlikt 1927 års militärsättningsförordning. *Militärläkaren vid Västernorrlands regementes sjukhus F. Möller* intygade härvid, att ehuru det givetvis ej kunde påvisas, att Hildestams sjukdom ådragits under militärtjänstgöringen, denna dock skäligen kunde antagas väsentligen hava bidragit till sjukdomens uppkomst.

Genom beslut den 14 juli 1936 förklarade *riksförsäkringsanstalten*, att någon ersättning jämlikt bestämmelserna i 1927 års militärsättningsförordning icke kunde tillerkännas Hildestam, enär hans militärtjänstgöring icke skäligen kunde antagas hava väsentligen bidragit till sjukdomen.

Sedan Hildestam häröver anfört besvär hos försäkringsrådet, förklarade sig försäkringsrådet i utslag den 11 september 1936 ej finna skäl göra ändring i riksförsäkringsanstaltens beslut.

I en den 9 oktober 1936 dagtecknad skrift anhöll Hildestam hos försäkringsrådet, att frågan om ersättning till honom jämlikt 1927 års militärersättningsförordning måtte upptagas till förnyad prövning. Hildestam åberopade härvid innehållet i ett av *docenten i invärtes medicin C. Grill* den 7 oktober 1936 avgivet utlåtande, i vilket *professorn i praktisk medicin G. Bergmark* förklarar sig instämma. Berörda utlåtande var av i huvudsak följande innehåll:

»Vid Uppsala studentkärs tuberkulosundersökning den 19—23 februari 1934 företedde Hildestam inga vare sig röntgenologiska eller fysikaliska tecken på lungtuberkulos, sänkningsreaktionen var normal och tuberkulinreaktionen positiv. Undersökning å Kungl. Västernorrlands regemente i maj 1935 efter inryckningen gav samma resultat. Vid Uppsala studentkärs tuberkulosundersökning den 22—27 april 1936 konstaterades en aktiv tuberkulosprocess å höger lunga med kavernös nedsmältning och baciller i upphostningen, som föranledde sjukhusvård å Akademiska sjukhusets medicinska avdelning 6—26 maj 1936 samt anläggning av pneumothorax artific. dxt. den 16 maj 1936. Hildestam vårdades därefter å Österåsens sanatorium sedan den 2 juni 1936.

I detta fall kan sålunda tidpunkten för den tuberkulösa reinfektionen begränsas till tiden maj 1935—april 1936. Vid vilken tidpunkt eller under vilka omständigheter infektionen i detta fall skett, kan i detta fall, liksom i alla övriga, där riksförsäkringsanstalten utbetalt ersättning jämlikt bestämmelserna i kungl. förordningen av den 18 juni 1927, icke med absolut viss-het preciseras. Den omständigheten att Hildestam under värnpliktstjänstgöringen vid Västernorrlands regemente i maj—juni månad 1935 vid arbete å sjukavdelning, där patienter med lungtuberkulos i smittosamt skede vårdades, utsattes för en massiv exposition, och att intet dylikt expositionstillfälle vid något senare tillfälle är känt, talar bestämt för att reinfektionen skett vid denna tidpunkt. Anmärkningsvärt är att enligt Hildestams berättelse inga som helst föreskrifter givits angående skydd mot smitta i form av munskydd etc. Att den positiva tuberkulinreaktionen ej är att betrakta som något pålitligt skydd mot en massiv reinfektion är en välkänd sak för varje tuberkulosläkare. Den röntgenologiska bilden av den tuberkulösa lungprocessen, då denna upptäcktes den 27 april 1936, liksom övriga kliniska data talar ej på något sätt emot, att reinfektionen skulle ägt rum vid ovannämnda tidpunkt.

Det synes mig därför uppenbart, att den militärtjänstgöring, som Hildestam under tiden 15 maj—11 september 1935 fullgjort vid Kungl. Västernorrlands regemente, skäligen kunde antagas hava väsentligen bidragit till sjukdomen.»

För egen del framhöll Hildestam bland annat, att Västernorrlands regementes sjukhus, där vid tiden för Hildestams tjänstgöring ett tiotal patienter vårdats för lungtuberkulos i smittosamt skede, utgjort en verklig smittofara för personalen, enär inga som helst anvisningar rörande skydd mot smitta meddelats. Detta förhållande syntes bäst belysas av det faktum, att å Österåsens sanatorium samtidigt med Hildestam vårdats tre sköterskeelever från sjukhuset, varjämte en fjärde varit expektant till sanatoriet. Av dessa elever

hade tre tjänstgjort vid militärsjukhuset under samma tid som Hilde-
destam. På grund av dessa upprepade sjukdomsfall hade beslut fattats att ej vidare
mottaga tuberkulospatienter för vård å militärsjukhuset.

Enligt beslut den 23 oktober 1936 fann *försäkringsrådet* Hilde-
destams sist-
berörda framställning ej föranleda någon åtgärd.

I ett den 16 september 1937 avgivet utlåtande uttalade *överläkaren vid
Österåsens sanatorium H. Dahlstedt*, att enligt hans åsikt förhållandena med
största sannolikhet syntes tala för att Hilde-
destam infekterats eller reinfekte-
rats under sitt arbete vid militärsjukhuset i Sollefteå.

I utlåtande den 17 november 1937 uttalade numera *professorn A. Kristenson*,
att ingen tvekan kunde föreligga gentemot skäligheten av antagandet, att Hilde-
destams militärtjänstgöring kunde hava väsentligen bidragit till hans sjukdom.
Såsom stöd för detta uttalande angav Kristenson, att Hilde-
destam varit utsatt
för tuberkulossmitta under tiden 11 maj—11 september 1935 och att möjlig-
het för tuberkulossmittas ådragande sålunda förelegat under fyra månader.

Sedan Hilde-
destam i oktober 1937 hos *riksdagens militieombudsman* gjort
framställning om ersättning i förevarande hänseende samt militieombuds-
mannen i anledning härav anhållit om *riksförsäkringsanstaltens* yttrande, för-
klarade anstalten i skrivelse till ombudsmannen den 10 februari 1939, under
hänvisning till ett av anstaltens biträdande läkare, *överläkaren A. Gullbring*
den 8 i samma månad avgivet yttrande, att anstalten för sin del funnit vad
i ärendet förekommit icke föranleda ändring av anstaltens tidigare beslut.

Berörda av *överläkaren Gullbring* avgivna yttrande var av i huvudsak
följande innehåll:

»I skrivelse av den 17 november 1937 har Dr. A. Kristenson uttalat, att
ingen tvekan kan föreligga gentemot skäligheten av det antagandet, att
tjänsten kan hava väsentligen bidragit till Hilde-
destams sjukdom. Som stöd
för detta sitt antagande anger han, att Hilde-
destam varit utsatt för tbc-smitta
11 maj—11 september 1935, i det han då vårdat patienter med öppen tuber-
kulos å militärsjukhuset och att möjlighet för tbc-smittas ådragande sålunda
förelegat under fyra månader.

Emellertid framgår av handlingarna, att Hilde-
destam haft med vården av
smittosamma tbc-patienter att göra endast under tiden 11 maj—22 juni 1935
och att expositionstiden sålunda är sex veckor och icke som Dr. Kristenson
uppgivit fyra månader. Tiden efter den 22 juni till och med den 11 sep-
tember 1935 har tjänstgöringen nämligen varit förlagd dels till sjukhusets
laboratorium dels till läkarens mottagning — en tjänstgöring, som ur smitt-
synpunkt ej är särskilt anmärkningsvärd och ej heller av Hilde-
destam till-
mätts någon speciell betydelse.

I oförmälda skrivelse betonas svårigheterna att med exakthet avgöra
den tid, som förflutit från exposition till sjukdomens uppträdande, på grund
av expositionstidens längd och sjukdomssymtomens vaga inträdande. Inter-
vallet mellan tiden för expositionen och tuberkulosens debut beräknas emel-
lertid av Dr. Kristenson till omkring fyra månader, utgående från att smitto-
farligt arbete förrättats till och med den 11 september.

Den medicinska erfarenheten har emellertid givit vid handen, att inkuba-
tionstiden för exogen tbc-reinfektion är jämförelsevis kort. Värdet av det
här ifrågasatta orsaksmomentet — tbcexpositionen — som uppgivits ligga

så lång tid tillbaka som fyra månader, måste därför bestridas och detta givetvis så mycket mera som tidsintervallet mellan exposition och sjukdomens yppande i själva verket är vida längre eller ej mindre än 6½ månader.

Jag får därför som min mening uttala, att tidsintervallet mellan den supponerat smittfarliga tjänstgöringen och sjukdomsutbrottet är så långt, att det bestämt talar mot ett kausalsamband mellan nämnda tjänst och sjukdom, varför skäl saknas för antagandet, att Hildestams efter utryckningen konstaterade lungtuberkulos förorsakats av smitta, ådragen under hans tjänstgöring vid militärsjukhuset.»

I skrivelse den 16 februari 1939 till Hildestam meddelade *riksdagens militieombudsman*, att han icke företoge vidare åtgärd med anledning av Hildestams framställning.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava riks försäkringsanstalten och försäkringsrådet funnit ersättning jämlikt bestämmelserna i 1927 års militärsättningsförordning ej kunna tillerkännas Hildestam, enär hans militärtjänstgöring icke skäligen kunde antagas hava väsentligen bidragit till hans ifrågavarande sjukdom. I betraktande av de särskilda omständigheterna i föreliggande fall har utskottet emellertid funnit starka billighets-skäl tala för att Hildestam ändock beredes ersättning i anledning av sjukdomen. Härvid har utskottet icke kunnat undgå att beakta det förhållandet, att såväl vederbörande militärläkare som ytterligare fyra läkare, vilka haft Hildestam under observation eller behandling, såsom sin uppfattning uttalat att sannolikheten talade för att militärtjänstgöringen väsentligen bidragit till uppkomsten av Hildestams sjukdom.

Utskottet.

I detta sammanhang får utskottet erinra, att riksdagen tidigare i några fall, vilka synas hava varit i viss mån likartade med det nu föreliggande, medgivit, att understöd finge utgå med belopp, som skulle hava tillkommit vederbörande, därest gällande militärsättningsförordning varit tillämplig, dock utan rätt för vederbörande att å understödet åtnjuta dyrtidstillägg. I sådant hänseende torde exempelvis kunna åberopas det i förevarande motion omnämnda beslutet vid 1934 års riksdag angående understöd åt förre hovslagarfuriren K. E. Friberg (bankoutskottets utl. nr 42, p. 28; riksd. skr. nr 278).

I anslutning till vad riksdagen i nu antydda fall medgivit har utskottet ansett sig böra förorda, att Hildestam må komma i åtnjutande av ersättning med belopp, som skolat tillkomma honom, därest 1927 års militärsättningsförordning varit å honom tillämplig. Ett beslut i sådan riktning torde med hänsyn till i ärendet föreliggande särskilda omständigheter knappast behöva medföra icke önskvärda konsekvenser.

Den ifrågasatta ersättningen lär böra utgå från och med den 1 januari 1941. Å ersättningen bör icke åtnjutas dyrtidstillägg.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av motionen I: 41, må medgiva, att till Sten Hilding Hildestam må från och med den 1 januari 1941 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m.

utbetalas den ersättning, som skulle hava tillkommit honom, därest förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, varit å honom tillämplig, dock utan rätt för Hildebrand att å sagda ersättning åtnjuta dyrtidstillägg.

4:o.

Bror Henry Lindström. I motion II: 46 hemställer herr *Lundberg* i Uppsala, »att riksdagen måtte förklara charkuteristen Bror Henry Lindström, Marma, berättigad att komma i åtnjutande av ersättning från riksförsäkringsanstalten för under militärtjänstgöring ådragen sjukdom med belopp, som skall utgå enligt vanliga grunder.»

Av handlingarna inhämtas, att Lindström är född den 29 maj 1915 och således 25 år gammal, att han fullgjorde värnplikttjänstgöring under tiden 22 mars—27 september 1937 vid Hälsinge regemente, att han från inryckningsdagen intill den 12 maj 1937 tjänstgjorde å samma kompani som en värnpliktig, vilken befunnits lida av öppen lungtuberkulos, att han var sjukskriven dels under tiden 31 mars—3 april 1937 för rubeola med feber under ett dygn och dels under tiden 9—21 juni för svalgkatarr med tre dagars feber, att han enligt egen uppgift efter sistnämnda sjukdom icke känt sig fullt frisk utan haft ofta återkommande smärtor i kroppen ävensom trötthetskänslor, att han efter militärtjänstgöringens slut hade arbete i Gävle vissa tider hösten 1937, varvid han enligt egen uppgift känt sig klen, att han i början av mars 1938 insjuknat med feber och håll i höger sida av bröstet, att han vid läkarundersökning den 18 i samma månad befunnits lida av högersidig lungsäcksinflammation, att han vid röntgenundersökning den 19 i samma månad konstaterats lida av dubbelsidig lungtuberkulos, att han vårdades å Centralsanatoriet i Uppsala under tiden den 19 mars—21 juni 1938 samt att han därefter vårdades i sitt hem.

Sedan Lindström hos riksförsäkringsanstalten anhållit om ersättning jämlikt 1927 års militärerättningsförordning på grund av sin ifrågavarande sjukdom, förklarade anstalten genom beslut den 16 december 1938, att ersättning icke kunde tillerkännas Lindström, enär hans militärtjänstgöring icke skäligen kunde antagas hava väsentligen bidragit till sjukdomen. *Regementsläkaren vid Hälsinge regemente G. Löfmark* hade i ett den 28 april 1938 dagtecknat utlåtande anfört, att då Lindström under militärtjänstgöringen kunde hava ådragit sig tuberkulös smitta, Löfmark finge intyga, att ehuru sjukdomen icke yppat sig under tjänstgöringen, denna skäligen kunde antagas hava bidragit till sjukdomen.

Försäkringsrådet, varest Lindström anförde besvär över riksförsäkringsanstaltens omförmälda beslut, fann enligt utslag den 16 december 1938 ej skäl göra ändring i överklagade beslutet.

Under åberopande av ett utav dåvarande överläkaren vid Centralsanatoriet i Uppsala, numera *professorn A. Kristenson* den 21 april 1939 avgivet

yttrande anhöll Lindström härefter i skrivelse den 23 i samma månad till riksförsäkringsanstalten, att anstalten måtte upptaga frågan om hans rätt till ersättning till förnyad prövning. Nyssnämnda yttrande var av i huvudsak följande innehåll:

» — — — — —
Av denna exposé över Lindströms sjukdomsförhållanden och militärtjänstgöring framgår, att han, som var frisk vid inryckningen i mars 1937, utsattes för en stark smitta under första två—tre månaderna av tjänstgöringen, att han under tjänstgöringen genomgick ett par med hög feber förenade infektionssjukdomar, att han under tjänstgöringen var mindre stark och behövde lindring i det ålagda arbetet, att han efter militärtjänstgöringens slut i september 1937 hade arbete men icke kände sig frisk utan uppgav sig vara sjuk och hade näsblödningar av och till samt att han i början av mars 1938 insjuknade i lungsäcksinflammation, orsakad av en förefintlig lungtuberkulos.

När det gäller att bedöma sambandet mellan Lindströms tuberkulösa sjukdom och militärtjänsten, måste man utgå från det kända förhållandet, att en tuberkulös process kan föreligga under lång tid, innan densamma visar symptom, tydande direkt på en tuberkulös sjukdom. Vidare måste man göra klart för sig, att de tidigaste symptomen ofta, för att ej säga i regel, äro vaga, otydliga, svårtydbara, och endast under vissa förhållanden giva mera otvetydiga tecken till klarläggande av sjukdomens natur på ett tidigt stadium såsom t. ex. erythema nodosum, initial hämoptyns m. fl. Först vid en mera uttalad process inställa sig symptom av mera lätt tydd art.

I fallet Lindström är infektionsmöjligheten klar. Den förefanns massivt och under lång tid i början av Lindströms tjänstgöring. De första smygande symptomen av sjukdomen lungtuberkulos inställde sig väl icke med säkerhet under den militära tjänstgöringen, även om hans besvär under densamma mycket väl låta förena sig med antagandet av en smygande början av en tuberkulös sjukdom. Mera påtagligt blir hans sjukdomstillstånd under hösten 1937; han var då kleu och trött m. m. utan att dock vara direkt sjuk, så att han behövde söka läkare. Detta tillstånd är typiskt för den tidiga tuberkulösa sjukdomens stadium, då sjukdomen ännu icke brett ut sig till större delar av lungorna. Detta stadium skulle motsvara det kliniska begreppet incipient tuberkulos eller möjligen stadiet av tuberculosis inappcepta. Först fem à sex månader senare inträder ett akut stadium i sjukdomsförloppet i och med pleuritens insättande. Även detta är synnerligen typiskt för förloppet av en tuberkulos. Först utvecklar sig en smygande lungprocess och först efter $\frac{1}{2}$ à 1 år inträda pleurala symptom. En pleurit angiver således icke sjukdomens början utan är ett ofrånkomligt tecken till att lungprocessen bestått en viss tid. Den röntgenundersökning, som företogs i mitten av mars 1938, visade också förefintligheten av tuberkulösa förändringar i vänstra övre lungfältet, sannolikt även i den högra lungan. Det är därför utan tvivel så, att den tuberkulösa lungprocessen är äldre än den pleurala affektionen. Hur mycket äldre, kan väl icke med bestämdhet avgöras, men det torde icke kunna avvisas såsom högst antagligt, att denna tuberkulösa lungprocess leder sitt ursprung till tiden för militärtjänstgöringen.

Även om man således kan påstå, att pleuriten icke har något samband med militärtjänsten, så är förhållandet ett helt annat, när det gäller den tuberkulösa processen i lungorna. En tuberkulös process av det utseende som röntgenundersökningen visat föreligga i mars 1938, är utan tvivel av den ålder, att den kan hava förelegat under militära tjänstgöringen. Och det torde icke vara för mycket att antaga, att denna tuberkulos utan tvång på

vetenskapliga och praktiska erfarenheter kan sättas i samband med den smittperiod, som fanns i början av Lindströms tjänstgöring.

Det är min bestämda uppfattning, att Lindströms tuberkulösa sjukdom visserligen icke med säkerhet yppats under tjänstgöringen, men att tjänstgöringen kan antagas hava väsentligen bidragit till sjukdomen. Denna min uppfattning grundar sig på, att Lindström icke har några anamnestiska hållpunkter för tuberkulös sjukdom, att Lindström såvitt veterligt varit frisk före inryckningen och vid inryckningen i mars 1937, att Lindström bevisligen varit utsatt för intensiv smitta under början av sin tjänstgöring, att Lindström bevisligen varit sjuk under tiden närmast efter utryckningen i september 1937, att Lindströms tuberkulösa lungförändringar bevisligen äro äldre än den pleurit, som uppträdde i mars 1938, samt att såväl vetenskap som beprövad erfarenhet väl överensstämmer med antagandet av, att Lindströms sjukdom härrör från den massiva smittperioden vid början av hans tjänstgöring.

Därtill kommer som en viktig faktor, att intet framkommit beträffande Lindström efter utryckningen från militärtjänsten, som kan giva anledning till antagandet av en smittperiod.»

Riksförsäkringsanstalten fann enligt beslut den 28 april 1939, under hänvisning till försäkringsrådets förberörda utslag, Lindströms ifrågavarande framställning ej föranleda någon anstaltens åtgärd.

I en den 17 maj 1939 till *riksdagens militieombudsman* inkommen skrift anhöll Lindström om militieombudsmannens hjälp för att ånyo få frågan om rätten till ersättning prövad.

Över denna framställning infortrade militieombudsmannen utlåtande av medicinalstyrelsen. Med skrivelse den 21 oktober 1939 överlämnade *medicinalstyrelsen* yttrande i ärendet från medlemmen av styrelsens vetenskapliga råd professorn Nanna Svartz samt förklarade, att styrelsen anslöte sig till vad Svartz i yttrandet anfört. Yttrandet var av i huvudsak följande innehåll:

»I handlingarna påpekas, att Lindström varit utsatt för massiv infektion under militärtjänstgöringens första skede, i det att en person på samma kompani visade sig lida av öppen lungtuberkulos.

Framhållas bör dock särskilt, att Lindström icke var förlagd på samma logement som den värnpliktige, som visade sig lida av lungtuberkulos. De ha alltså icke haft den intima kontakt med varandra, som t. ex. tätt intill liggande sovplatser kunna medföra.

Hade Lindström insjuknat under eller strax efter värnplikten i t. ex. erythema nodosum hade ju belägg funnits för att infektion ägt rum under nämnda tid. Framhållas måste emellertid ånyo, att intet i sjukhistorien tillåter ett bestämt fixerande av lungsjukdomens början hos Lindström. Han skulle visserligen kunnat infekteras under värnpliktstjänstgöringen antingen i eller utom tjänsten, men han kan lika väl vara infekterad före eller eventuellt även efter exercisen.

På grund av det ovan anförda får jag sålunda som min åsikt framhålla, att i handlingarna rörande Lindströms sjukdom intet finnes anfört, som medgiver ett fixerande av tidpunkten för sjukdomens början.

De meddelade uppgifterna äro visserligen icke av den art, att de kunna anses utesluta möjligheten av att lungsjukdomen uppkommit under militär-

tjänstgöringen genom infektion i eller utom tjänsten men å andra sidan finnes intet som talar emot att sjukdomen kunnat förorsakas av en infektion före eller eventuellt efter exercistiden.

Tillfällen till infektion från den som smittokälla utpekade personen kunna visserligen ha föfunnits under militärtjänstgöringen, men intet i handlingarna talar för att en mera intim kontakt förekommit mellan Lindström och ifrågavarande person. Särskilt förtjänar påpekas, att de icke varit förlagda till samma logement.»

I skrivelse den 1 november 1939 till Lindström meddelade *riksdagens militieombudsman*, att han icke kunde företaga vidare åtgärd med anledning av Lindströms framställning.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet funnit ersättning icke kunna tillerkännas Lindström, enär hans militärtjänstgöring icke skäligen kunde antagas hava väsentligen bidragit till hans lungsjukdom. Vederbörande militärläkare och sanatorieläkare hava emellertid såsom sin uppfattning uttalat, att militärtjänstgöringen skäligen kunde antagas hava bidragit till uppkomsten av Lindströms sjukdom. Ledamoten av medicinalstyrelsens vetenskapliga råd, professorn Nanna Svartz, har såsom sin åsikt framhållit, att i handlingarna rörande Lindströms sjukdom intet funnes anfört, som medgäve ett fixerande av tidpunkten för sjukdomens början, att de meddelade uppgifterna visserligen icke vore av den art, att de kunde anses utesluta möjligheten av att lungsjukdomen uppkommit under militärtjänstgöringen genom infektion i eller utom tjänsten, men att å andra sidan intet funnes som talade emot att sjukdomen kunnat förorsakas av en infektion före eller eventuellt efter exercistiden.

Såvitt utskottet kunnat finna, torde det nu föreliggande fallet vara i viss mån likartat med det under nästföregående punkt upptagna ärendet. Utskottet finner ock starka billighetsskäl tala för att Lindström beredes någon ersättning på grund av omförmälda sjukdom och i sådant hänseende tillerkännes ersättning med belopp, som skulle hava tillkommit honom, därest 1927 års militärsättningsförordning varit å honom tillämplig, dock utan rätt för honom att å ersättningen åtnjuta dyrtidstillägg. Ersättningen synes böra utgå från och med den 1 januari 1941.

På grund av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av motionen II: 46, må medgiva, att till Bror Henry Lindström må från och med den 1 januari 1941 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas den ersättning, som skulle hava tillkommit honom, därest förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, varit å honom tillämplig, dock utan rätt för Lindström att å sagda ersättning åtnjuta dyrtidstillägg.

Stockholm den 27 mars 1941.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Utskottet.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Åkerberg, Berling, Nordborg, Nilsson* i Möln-
dal, *Sundvik, Bodin* i Visby och *Albertsson*;
från andra kammaren: herrar *Holmgren, Paulsen, K. A. Westman, Gustavson*
i Västerås, *Andersson* i Munkaljungby, *Hilding, Sundberg* och *Nilsson* i Lands-
krona.
